

มูลนิธิศึกษาและเผยแพร่พระพุทธศาสนา
Dhamma Study And Support Foundation

เมื่อท่านอาจารย์ได้รับเชิญ
ไปสัมมนาทางพุทธศาสนาที่ศรีลังกา
พ.ศ. ๒๕๒๐

บรรยายโดย

สุจินต์ บริหารวนเขตต์

เมื่อท่านอาจารย์ได้รับเชิญไปสัมมนาทางพุทธศาสนาที่ศรีลังกา พ.ศ. ๒๕๒๐

ขอเล่าเรื่องไปสัมมนาพระพุทธศาสนาที่ประเทศศรีลังกา ที่ได้รับเชิญจากสำนักข่าวสารพระพุทธศาสนา ประเทศศรีลังกา ให้ไปร่วมสัมมนาธรรม ทั้งหมดเป็นเวลา ๕ อาทิตย์ ตั้งแต่วันที่ ๓๐ มีนาคม ๒๕๒๐ จนกระทั่งถึง วันที่ ๔ พฤษภาคม ๒๕๒๐

คนไทยก็ใช้เครื่องบินสายการบินไทย ซึ่งออกเดินทางจากกรุงเทพไปโคลัมโบ อาทิตย์ละครั้งเดียวเท่านั้น คือวันพุธ เพราะฉะนั้น ไปก็ต้องไปวันพุธ กลับก็ต้องกลับวันพุธ ในวันพุธที่ ๓๐ มีนาคม เครื่องบินออกจากสนามบินตรงเวลา ถึงสนามบินโคลัมโบ ประมาณ ๑๑ นาฬิกา

ท่านผู้ฟังทุกท่านคงจะเคยได้อ่านหนังสือที่คุณนี่นา วัน กอร์คคอมเป็นผู้เขียน เรื่อง “ธรรมทัศนะในชีวิตประจำวัน” และ “ธรรมปฏิบัติในชีวิตประจำวัน” ตามปกติคุณนี่นาก็จะเดินทางมาที่ประเทศอินเดียบ้าง หรือมาที่เมืองไทยบ้าง ๒ ปี ต่อ ๑ ครั้ง หลังจากที้ออกจากเมืองไทยแล้ว เมื่อ ๒ ปีก่อนก็ได้พบกันที่ประเทศอินเดีย แล้วก็ได้นมัสการสังเวชนียสถานในประเทศอินเดีย แล้วก็ตั้งใจว่าอีก ๒ ปีจะพบกันอีกครั้งหนึ่ง จะได้สนทนาธรรมกันที่ประเทศอินเดีย แต่เนื่องจากได้ไปประเทศศรีลังกา และเห็นว่าประเทศศรีลังกาเป็นประเทศที่น่าจะได้ไปนมัสการสถานที่ที่สำคัญต่างๆ เพราะเหตุว่าประเทศศรีลังการับพระพุทธศาสนาโดยตรงจากประเทศอินเดีย และมีพระพุทธศาสนาที่รุ่งเรืองมาก เพราะฉะนั้น ก็ขอให้คุณนี่นามาที่ประเทศศรีลังกาแทนประเทศอินเดีย ซึ่งเครื่องบินของคุณนี่นาก็ถึงในวันเดียวกัน คือ วันพุธที่ ๓๐ มีนาคม แต่ว่าถึงก่อน คุณนี่นาก็รออยู่ที่สนามบิน ทางศรีลังกาได้จัดสัมมนาครั้งนี้เป็นครั้งแรก ไม่เคยมีมาก่อนเลย เพราะว่าเป็นเรื่องของธรรมจริงๆ แต่ก่อนนั้นก็อาจจะมีการไปพบปะ หรือไปนมัสการสถานที่สำคัญในประเทศ แต่ยังไม่เคยมีการจัดสัมมนาในเรื่องของธรรมะ

เพราะฉะนั้น ครั้งนี้จึงเป็นครั้งแรก ซึ่งผู้จัดคือ Capt. Siva Perera เพิ่งเปลี่ยนมานับถือพุทธศาสนาได้ประมาณ ๑๒ – ๑๓ ปี และสำนักข่าวสารพระพุทธศาสนาที่ตั้งขึ้นนี้เพิ่งตั้งขึ้นประมาณ ๕ ปีเท่านั้น นับว่าตั้งขึ้นอายุไม่นานเท่ากับสมาคมพุทธศาสนาอื่นๆ แต่ก็สามารถที่จะจัดการเชิญในการสัมมนาครั้งนี้เป็นที่เรียบร้อยอย่างยิ่ง ด้วย

ความร่วมมือมือของพุทธสมาคมต่างๆของประเทศศรีลังกา ความตั้งใจเดิมของ Capt. Siva Perera ของสำนักข่าวสารพระพุทธศาสนาที่ขอเชิญนี้ก็ตั้งใจที่จะเชิญถึง ๒ เดือน แต่เห็นว่าเวลา ๒ เดือนเป็นเวลานานมาก ก็เลยตอบรับว่าขอไปเพียง ๓ อาทิตย์ ซึ่งทางโน้นก็ต่อรองมาเป็น ๕ อาทิตย์ ก็เป็นอันตกลงว่า ใน ๕ อาทิตย์นี้จะไปที่โคลัมโบ ซึ่งเป็นเมืองหลวงของประเทศศรีลังกา และก็ไปที่เมืองอนุราธปุระซึ่งเป็นเมืองหลวงเมืองแรกของศรีลังกา และเป็นเมืองที่พระมหินทร์ โอรสของพระเจ้าอโศกมหาราช เมื่อบวชเป็นพระมหินทรเถระแล้วก็ได้มาเผยแผ่ที่ประเทศศรีลังกา และได้เผยแผ่พระพุทธศาสนาครั้งแรกที่เมืองอนุราธปุระ และอีกเมืองหนึ่ง คือ เมืองแคนดี้ ซึ่งเป็นเมืองหลวงสุดท้ายก่อนจะเสียประเทศแก่รัฐบาลอังกฤษ

เพราะฉะนั้น ในการไปคราวนี้ก็ไปที่เมืองโคลัมโบ อนุราธปุระ และแคนดี้ ทางสำนักข่าวสารพระพุทธศาสนาที่ Capt. Perera เป็นผู้จัด ก็ได้ให้ช่างภาพมาถ่ายรูปที่สนามบิน ความจริงวันนี้ตั้งใจจะเอารูปมาให้ดูด้วย แต่ก็ลืม แต่ก็คงไม่สำคัญ แต่ว่าการสัมมนาคราวนี้นับว่าเป็นข่าวใหญ่ข่าวหนึ่งของประเทศศรีลังกา เพราะเหตุว่าในวันแรกที่ไม่หนังสือพิมพ์ถ่ายรูปและลงเรื่อง และทุกวันก็มีข่าวในหนังสือพิมพ์ที่ว่าคณะสัมมนาไปทำอะไร ที่ไหน ในการไปครั้งนี้ได้พบกับครอบครัวของชาวศรีลังกา บ้านพักที่โคลัมโบ เป็นบ้านของมิสซิสพุชชา เทวาดิกาเร ชื่อของชาวศรีลังกาจะต้องเป็น เอ อาเสมอ

สำหรับมิสซิสพุชชา เทवादิกาเร แต่งงานกับหลานของท่านอนาคาริกะธัมมปาละ ซึ่งทุกท่านก็คงจะชินหู ท่านเป็นผู้ที่ต่อสู้อย่างมากเพื่อที่จะให้มีพุทธสถานที่ประเทศอินเดีย แล้วก็เพื่อจะให้พระพุทธศาสนาตั้งมั่นคง

มิสซิสพุชชาเป็นผู้หญิงที่จิตใจโอบอ้อมอารี และมีความศรัทธามั่นคงในพระพุทธศาสนา เมื่อได้ทราบข่าวว่า จะมีพวกเราเป็นผู้หญิงไปเผยแผ่ธรรม เพราะฉะนั้นก็ติดต่อขอให้สำนักข่าวสารพระพุทธศาสนาจัดให้เราที่พักที่บ้าน ซึ่งเขาต้อนรับอย่างดี เป็นเวลาถึง ๑๖ วัน ตั้งแต่วันพุธที่ ๓๐ มีนาคม จนถึงวันที่ออกเดินทางไปอนุราธปุระในวันที่ ๑๖ เมษายน ทั้งอาหารเช้าและอาหารค่ำ ซึ่งก็ด้วยน้ำใจไมตรีอย่างดียิ่งของคุณพุชชา ก็ได้รับประทานอาหารเช้าของศรีลังกา ซึ่งเปลี่ยนรายการ

อาหารทุกวัน หรือเกือบจะทุกวัน หมายความว่าเปลี่ยนไปๆ แล้วก็หมุนเวียนมาอีกครั้งหนึ่ง ซึ่งก็มีอาหารที่คงจะเป็นอาหารดั้งเดิมตั้งแต่ครั้งโน้นจนกระทั่งถึงในครั้งนี้ เช่น อาหารเข้าก็เป็นถักรัด หรือจืดบด ถักรัด ก็แปลว่าน้ำนม บดหรือกัด ก็แปลว่าข้าว หมายความว่าถึงข้าวที่หุงกับน้ำนม แต่ก็ทำเป็นรูปร่างลักษณะของข้าวหลาม เป็นท่อนยาวๆ แล้วก็รับประทานกับแกงใบ ซึ่งเป็นเหมือนน้ำพริกของชาวศรีลังกา แล้วก็วิธีทำหลายอย่าง แต่ว่าไม่เหมือนน้ำพริกของเราเลย เพียงแต่ว่ามีพริกแน่นนอน ทางศรีลังกาก็รับประทานพริกมาก แล้วก็ใช้มะพร้าวมากเหมือนกัน แต่ว่าไม่เหมือนน้ำพริกเผา ไม่เหมือนน้ำพริกหนุ่ม ไม่เหมือนน้ำพริกอะไรทั้งนั้นสักอย่างเดียว แต่คณะของเราก็กินง่าย อยู่ง่าย รับประทานอาหารของเขาได้ทุกอย่างไม่เป็นที่ลำบากใจกับเจ้าของบ้านเลย

คุณนี่นาก็พักที่บ้านนี้ด้วย เพื่อความสะดวกก็เลยเรียกคุณพุชชา เป็นคุณบุษบา ซึ่งก็แปลว่าดอกไม้ ผู้ที่พักบ้านคุณบุษบามี ๓ คน คือ ดิฉัน คุณดวงเดือน และคุณนี่น้าวิน กอร์คอม จัดห้องนอนเป็น ๒ ห้อง ดิฉันนอนกับคุณนี่นา และคุณดวงเดือนเป็นห้องต่างหาก ซึ่งมีโต๊ะเขียนหนังสือ มีโต๊ะเครื่องแป้ง สะดวกสบายมากสำหรับคุณดวงเดือน ซึ่งคุณดวงเดือนได้ช่วยทำประโยชน์มากทีเดียวที่ประเทศศรีลังกา

ตอนเย็นก็ได้ไปนมัสการพระมหานายกมาดิเร ปัญญสิงหะ ซึ่งท่านเป็นผู้ที่มีเมตตาในการจัดรายการครั้งนี้ เพราะว่าท่านเป็นผู้ที่ชาวศรีลังกานิยมเคารพนับถือมาก เพราะฉะนั้นท่านก็ติดต่อตามพุทธสมาคมต่างๆ ทั้งที่อนุราธปุระ และที่แคนดี้ ให้ได้รับความสะดวกสบายทุกประการ นับได้ว่าท่านเป็นกำลังสำคัญยิ่งในการจัดรายการสัมมนาคราวนี้

นอกจากจะได้นมัสการท่านพระมหานายกที่ B.I.C. คือ ที่ Buddhist Information Center หรือสำนักข่าวสารพระพุทธศาสนา ก็ยังได้พบกับคณะกรรมการทั้งหมดของ B.I.C. (Buddhist Information Center) เพื่อที่จะได้จัดเตรียมหัวข้อสัมมนาว่าจะทำในรูปแบบไหน ซึ่งในที่สุดก็เสนอให้ทางฝ่ายศรีลังกาเห็นประโยชน์ว่า ถ้าจัดไปในเรื่องคำถามคำตอบ ไม่ว่าจะเป็นในการปฏิบัติ หรือในหัวข้อธรรม ก็จะมีประโยชน์กว่า เพราะเหตุว่าเป็นแนวใหม่ ซึ่งในครั้งก่อนๆ โดยมากการศึกษารวมก็มักจะทำแบบปาฐกถา แล้วคนฟังก็ไม่มีโอกาสจะร่วมซักถามเลย ถ้าเป็นอย่างนั้นประโยชน์ก็น้อย

และเนื่องจากมีเวลาอยู่น้อยมาก ก็ควรจะเป็นในเรื่องของการตอบปัญหาธรรม หรือการซักถามในข้อธรรมซึ่งทางฝ่ายกรรมการของ B.I.C. ก็เห็นด้วย แล้วก็ตกลงให้เป็นเรื่องของธรรมและการปฏิบัติธรรมในชีวิตประจำวัน

มีท่านผู้ฟังอยากซักถามอะไรบ้างไหม

ถ. (ได้ยินไม่ชัด)

ส. จากประเทศไทยไปกับคุณดวงเดือนอีกท่านหนึ่ง คุณดวงเดือนได้ไปช่วยมากทีเดียว คุณนี่ว่า วัน กอร์คคอมมาจากประเทศฮอลันดา ขอประทานโทษ จากเมืองไทยที่เป็นฆราวาสมี ๒ ท่าน คือ ดิฉันกับคุณดวงเดือน และก็มีคณะศึกษาธรรมท่านหนึ่งนิมนต์สามเณรสุนทโร ชาวนิวซีแลนด์ไปด้วย เพราะว่าทุกครั้งทีไปประเทศที่นับถือพระพุทธศาสนาก็มีความรู้สึก ว่า พระภิกษุเองท่านก็คงต้องการไปทำประโยชน์ และได้ไปนมัสการที่ประเทศนั้นด้วย

เพราะฉะนั้นในการไปครั้งที่ ๑ นักศึกษาธรรมในคณะศึกษาธรรมท่านหนึ่ง ก็ได้นิมนต์พระภิกษุธัมมธโร ชาวออสเตรเลียไปด้วย ซึ่งเมื่อท่านไปแล้ว ท่านก็ไม่กลับ ท่านก็คงปฏิบัติศาสนกิจ ศึกษาและเผยแผ่ธรรมอยู่ที่โน่น

ครั้งที่ ๒ ก็ได้นิมนต์ท่านพระเจตนันทะ พระภิกษุชาวญี่ปุ่น ซึ่งทุกท่านจะต้องเคยเห็น เพราะมาที่นี่ตั้งแต่เริ่มการบรรยายที่มหาเมฆ และในครั้งที่ ๒ ท่านพระภิกษุเจตนันทะก็ยังไม่ว่าง ท่านก็อยู่ที่โน่น

ในครั้งที่ ๓ ก็มีนักศึกษาธรรมได้นิมนต์สามเณรสุนทโรไป ซึ่งท่านก็ไม่กลับเหมือนกัน ท่านก็อยู่ที่โน่น

ถ. เพราะอะไร

ส. รู้สึกว่าทุกท่านอยากจะอยู่ที่ประเทศศรีลังกา และอยากฟื้นฟูพระพุทธศาสนาให้ตั้งมั่นคงอีกครั้งหนึ่งที่ประเทศศรีลังกา เพราะเหตุว่าตามความเป็นจริงที่ปรากฏในอรรถกถา ประเทศศรีลังกาเป็นเมืองพระพุทธศาสนา เป็นแหล่งพระพุทธศาสนาทีเดียว

ถ. และที่สมาคมชาวสารพระพุทธศาสนาเชิญครั้งนี้เชิญไว้ก็ประเทศ

ส. ของเขาเท่านั้นเอง เฉพาะประเทศศรีลังกา แต่ว่าได้จัดเวลาไว้เฉพาะพระภิกษุชาวต่างประเทศหลายวันทีเดียว เฉพาะจริงๆสำหรับสัมมนากับพระภิกษุชาวต่างประเทศที่อยู่ที่ศรีลังกา

สำหรับคุณนี่น่าเองก็มาร่วมด้วย โดยที่แรกสำนักข่าวสารก็ไม่ทราบ ก็คิดว่าจากเมืองไทย ๒ คนเท่านั้น แล้วก็เพิ่มจากเนเธอร์แลนด์อีกหนึ่ง คือ คุณนี่น่า วัน กอร์คคอม แล้วอีก ๒ วัน ก็จะเพิ่มอีกท่านหนึ่งจากประเทศอังกฤษ คือ คุณซาร่าห์ พรอคเตอร์ เป็นผู้หญิงทั้ง ๔ คน ซึ่งเป็นที่ประหลาดใจ

ถ. ก็ประหลาดแน่ และที่เชิญผู้หญิงไป ก็เชิญในฐานะเป็นอาจารย์ให้ความสว่างแก่เขาด้วย

ส. ซึ่งความจริงที่ประเทศศรีลังกาไม่น่าแปลก เพราะว่าพระนางสังฆมิตตาได้ไปและผู้ที่บรรลุมรรคผลที่ประเทศศรีลังกาเป็นคนแรกนั้น คือ ผู้หญิง เป็นพระชายาของน้องชายของพระเจ้าเทวานัมปิยติสสะเอง ชื่อ พระนางอนุฟ้า มีประวัติจารึกไว้ในอรรถกถาก็กล่าวไว้ว่า ผู้ที่บรรลุมรรคผลเป็นคนแรกที่ศรีลังกา คือ พระนางอนุฟ้า

ตอนคำก็ได้นิมนต์ท่านธัมมโรกับสามเณรสุนทโรไปที่บ้านของคุณบุษบาด้วย แต่ว่าธรรมเนียมของศรีลังกากับธรรมเนียมไทยต่างกัน เพราะว่าชาวต่างประเทศที่ได้อบรมมาจากต่างประเทศ ก็ติดต่อกับอุปาสกอุปาสิกาชาวต่างประเทศในลักษณะหนึ่ง แต่ที่ศรีลังกาไปด้วยกันไม่ได้ เขาจะต้องให้พระภิกษุขึ้นรถแท็กซี่ไปต่างหาก และก็บอกว่า หลัง ๓ หุ่มาแล้วพระภิกษุจะไม่เดินไปตามถนน

อันนี้เป็นที่น่าสังเกตว่า ถ้าพูดถึงพระวินัยบัญญัติว่า ประเทศไหนจะไม่ย่อหย่อน แต่ละประเทศก็ต้องมีส่วนย่อหย่อน ซึ่งไม่เปิดเผย แต่ที่เปิดเผยคือส่วนที่เคร่งครัด

เพราะฉะนั้นนี่ก็เป็นธรรมดาที่ว่า เมื่อมีชาวต่างประเทศไปก็ต้องระมัดระวังเป็นพิเศษ ที่นิมนต์ท่านไปก็เพื่อจะให้ท่านทราบว่า คณะที่มาจากเมืองไทยได้พักอยู่ที่บ้านคุณบุษบา และคุณบุษบาก็เป็นผู้ที่สนใจธรรม ถ้าได้ฟังธรรมจากท่านธัมมโร คงจะเพิ่มศรัทธาปสาทขึ้นมากกว่าที่จะฟังธรรมจากผู้หญิงด้วยกัน เพราะว่าบางคนอาจจะมัวเมาไปหา ถ้าเป็นผู้ที่มีความเคารพสักการะในพระภิกษุแล้ว ไม่ว่าท่านจะพูดอย่างไรก็มีศรัทธา โดยเฉพาะพระภิกษุที่เปรี๊ยะปราชญ์ หลักแหลมอย่างท่านธัมมโร ก็คงจะทำ

ให้คุณบุษบาได้มีศรัทธามั่นคงขึ้น ก็ได้นิมนต์ไปที่บ้านคุณบุษบา แต่ว่าในวันแรกเพื่อให้เจ้าของบ้านสบายใจ ก็ไม่มีการซักถามปัญหาธรรมที่เป็นประโยชน์ของพวกเราเอง แต่ว่าได้ขอให้คุณบุษบาสวดมหาสติปัฏฐาน ซึ่งก็เป็นศรีเมฆแก่บ้านของคุณบุษบา ซึ่งชาวลังกาสวดเก่งมาก แล้วก็สวดเพราะมากด้วย ในความรู้สึกของดิฉันรู้สึกอย่างนั้น แต่บางคนที่เป็นชาตินิยม อาจจะรู้สึกว่า ของไทยเราเพราะกว่า แต่ว่าความจริงแล้ว ภาษาบาลีของคนไทยไม่ใช่ภาษาสากล เพราะเหตุว่าคนอื่นฟังไม่รู้เรื่อง ฟังไม่ออก คือ พูดตามใจฉัน ตามสบาย พุทธัง สรรณัง คัจฉามิ แต่ของเขาจะต้องออกเสียงให้ถูก พร้อมกับจังหวะถูกต้องซึ่งน่าฟังมาก

เพราะฉะนั้นคุณบุษบาก็สวดสติปัฏฐาน แต่ว่าเป็นสูตรที่ยาวมาก คุณบุษบาจึงอ่าน หมายความว่าดูหนังสือ แต่สวดได้เพราะที่เดียว

สำหรับภาษาบาลีของไทย ถ้าปรับปรุงให้เป็นสากลได้ก็จะเยี่ยมหน้าประเทศอื่น คือว่าอย่าตามใจเราเอง แต่พยายามที่จะใช้เสียงอักขระให้ถูกต้อง

ชาวพื้นเมืองพูดภาษาสิงหลส่วนใหญ่ และอีกพวกหนึ่งก็พูดภาษาทมิฬ เพราะเหตุว่าประวัติศาสตร์ของชาวศรีลังกา นอกจากจะเป็นเมืองของชาวสิงหลแล้ว พวกทมิฬของอินเดียก็มารุกราน และมีประชาชนที่เป็นพลเมืองทมิฬอยู่มาก เพราะฉะนั้นก็แบ่งออกเป็น ๒ พวก คือ พวกสิงหลและพวกทมิฬ

ถ. และอาจารย์ไปประชุมครั้งนี้ พระภิกษุและคณะอาจารย์ที่ไปประชุมมีประมาณเท่าไร

ส. ถึง ๑๐๐ คนใหม่ คุณดวงเดือน วันแรกเกิน ๑๐๐ คน

ถ. ส่วนใหญ่เป็นคนศรีลังกาและพระภิกษุหรืออย่างไร

ส. มีพระภิกษุชาวต่างประเทศบ้าง ที่แคนดีมีชาวต่างประเทศมากกว่าที่โคลัมโบ

ถ. ที่อาจารย์ไปครั้งนี้ ๕ อาทิตย์ ประชุมทุกวัน วันละกี่ชั่วโมง หรือว่าประชุมบ้าง ไม่ประชุมบ้าง

ส. เว้นเสาร์อาทิตย์ บางอาทิตย์ก็เว้นแต่อาทิตย์ เสาร์ไม่เว้น ตั้งแต่ ๖ โมงเย็นถึง ๒ ทุ่ม วันละ ๒ ชั่วโมงทุกวัน นี่เป็นรายการประจำ แต่มีรายการปลีกย่อยเต็มวันเหมือนกัน

ถ. อาจารย์บรรยายด้วยภาษาอะไร

ส. ภาษาอังกฤษ

วันที่ ๑ ก็หมดไป โดยที่อากาศที่โคลัมโบก็ร้อนจัด เพราะว่าเป็นเดือนที่ร้อนของโคลัมโบ แต่เข้าใจว่า ร้อนอย่างไรก็คงเท่าๆกับเมืองไทย เวลาที่ไปประเทศอื่นกลับมาแล้ว ถ้าร้อนนี้รู้สึกว่ามีเมืองไทยร้อนกว่าที่อื่น

วันรุ่งขึ้นจะเป็นวันเปิดสัมมนา ซึ่งตอนเช้าเจ้าของบ้านตื่นเข้ามามาก แล้วก็ไหว้พระ สวดมนต์ รับศีลที่ห้องพระของเขาเป็นประจำ ในวันแรกเขาก็คอยเรา ดอกไม้ที่ใช้บูชาพระก็เก็บจากในสวน และธรรมเนียมของชาวลังกาก็ไหว้พระ สวดมนต์ และรับศีล ๕ ด้วยทุกวัน

ตอนเช้า ทางสำนักข่าวสารพระพุทธศาสนาจัดให้ไปสนทนาธรรม ตอบปัญหาธรรมกับเด็กนักเรียนที่ดีหรือฟคอลลเจ

นี่เป็นรายการตอนเช้า ซึ่งจะเห็นได้ว่า ที่โคลัมโบอาทิตย์แรกนี้หนักมาก จนไม่สบาย ปรากฏว่าเหมือนเดิม คือ มักจะเป็นห้วงเวลาที่ต้องใช้เสียงมากๆ แต่เป็นวันที่จะเปิดสัมมนาตอนเย็น หลังจากที่ได้ถึงแล้วคืนหนึ่ง รุ่งเช้าก็ไปที่ดีหรือฟคอลลเจ สนทนาธรรม ตอบปัญหาธรรมกับเด็กๆ และข้อที่สำคัญก็คือว่า ไม่มีเครื่องขยายเสียง และเด็กก็มากต้องใช้เสียงดัง ตะโกน เขาคงคิดว่าเสียงดังพอ ซึ่งเป็นไปไม่ได้เลย เพราะเสียงนี้จะต้องใช้อีกเดือนกว่า ไม่ใช่ใช้เฉพาะวันนั้นวันเดียว ถ้าใช้วันเดียวก็อาจจะพยายามตะเบ็งเสียงให้ดังๆ ก็ได้ แต่ว่าคิดแล้ว จะทราบแล้วว่า จะต้องใช้เสียงอีกเดือนกว่า ก็เป็นไปไม่ได้เลยที่จะใช้ให้หมดเสียในวันแรก ซึ่งตอนเย็นวันนั้นจะเป็นวันเปิดสัมมนา ซึ่งในวันเปิดสัมมนาไม่ได้กล่าวอะไรมาก เพราะว่าอยากจะรับฟังความคิดเห็น และความเข้าใจ ความรู้ของชาวลังกา ก่อนที่จะได้พูดถึงธรรม เพราะว่าถ้าจะพูดเลยก็ไม่มี

ประโยชน์อะไร เพราะฉะนั้นก็เปิดโอกาสให้ชาวศรีลังกาได้แสดงความคิดเห็น และให้
คุณนี่เป็นผู้ที่นำในการเปิดสัมมนา ในการพูดเรื่องที่คุณคิดว่าชาวศรีลังกาจะสนใจ

๖ โมงถึง ๒ โมงก็เปิดสัมมนา เริ่มด้วยพระมหานายกจุดประทีป ที่นั่นไม่ได้ใช้
เทียน แต่ใช้ตะเกียงน้ำมัน มีไฟ

ในวันที่ ๒ ท่านธัมมโรได้ร่วมตอบปัญหาด้วย เพราะว่าชาวศรีลังกาควรจะได้
ฟังธรรมจากทั้งพระภิกษุและทั้งอุบาสิก ไม่ใช่ว่าแต่อุบาสิกไปตอบปัญหา แล้ว
พระภิกษุทำอะไร แต่ว่าพระภิกษุธัมมโรเองบวชที่เมืองไทย ศึกษาธรรมที่เมืองไทย
และเป็นผู้ที่หลักแหลมเฉลียวฉลาดมากทีเดียว ชาวศรีลังกาได้ฟังแล้วจะติดใจทุกคนไป
จนตลอดจากแคนดี้ถึงโคลัมโบ จนจบรายการ

ถ. ท่านเป็นชาวอะไร

ส. ชาวออสเตรเลีย

เพราะฉะนั้นถ้าไม่ถวายเป็นโอกาสให้ท่านได้แสดงความรู้ความสามารถ เขาก็จะไม่
ทราบ ว่า พระพุทธศาสนาไม่ได้จำกัดเชื้อชาติเลย สาธารณะทั่วไปกับทุกคนที่มีความ
สนใจ และที่มีการสะสมมาแล้วที่จะเข้าใจธรรม

สำหรับในวันนี้ เมื่อที่สัมมนาเสร็จแล้ว ทางสถานทูตไทยเชิญรับประทานอาหาร
เพราะว่าทางสถานทูตไทยรู้สึก ว่า ถ้าไม่ร่วมรายการที่ทางชาวศรีลังกาเชิญเลย ก็เป็นสิ่งที่
ไม่เหมาะสมอย่างยิ่ง เมื่อชาวศรีลังกาเป็นฝ่ายเชิญคนไทยไป เพราะฉะนั้นทาง
สถานทูตก็ร่วมมือให้ความสะดวกทุกอย่าง และสำหรับวันนี้ก็เชิญรับประทานอาหาร
ค่ำกับพวกข้าราชการสถานทูต แล้วก็มีการแพทย์ที่ไปประชุมที่ประเทศศรีลังกาด้วย
ท่านหนึ่ง นอกจากนั้นยังมีสุภาพสตรีไทยที่แต่งงานกับชาวศรีลังการ่วมด้วย ซึ่ง
สุภาพสตรีไทยคือคุณมาลิน แต่งงานกับชาวศรีลังกา คือ คุณศิริเสนา เพอร์มันโด
สำหรับคุณมาลินเป็นผู้ที่มีศรัทธามากในพระพุทธศาสนา และใครที่จะให้สามีได้มีความ
สนใจศึกษาธรรมเช่นเดียวกับคุณมาลินด้วย เพราะเหตุว่าคุณพ่อของคุณศิริเสนาเป็นผู้
ที่มีศรัทธามากในพระพุทธศาสนา และเป็นผู้ที่บำรุงพระพุทธศาสนา มาก จัดตั้งโรงเรียน
สำหรับพระพุทธศาสนา

แล้วตามสถานที่สำคัญ เช่นที่ดัมบุละ กับริจาคสิ่งต่างๆไว้หลายอย่าง เช่น เครื่องทำไฟ แต่คุณศิริเสนา เรียกสั้นๆว่า คุณศิริ ยังไม่มีศรัทธาจะศึกษา และเมื่อจบรายการที่จะกลับจากโคลัมโบ คุณศิริอ่านหนังสือของคุณนีนา “ธรรมทัศนะในชีวิตประจำวัน” และ “ธรรมปฏิบัติในชีวิตประจำวัน” ซึ่งพิมพ์รวมกันเป็น “พุทธศาสนาในชีวิตประจำวัน” และ “อภิธรรมในชีวิตประจำวัน” เพราะฉะนั้นทางส่วนบุคคลก็ได้เกิดกุศลให้ได้สนใจและได้ศึกษาพระพุทธศาสนาจริงๆ

วันเสาร์ที่ ๒ การสนทนาธรรมก็มีในตอนเย็น มีคุณชาว์ห์ พรอคเตอร์จากอังกฤษมาอีกคนหนึ่ง เพราะฉะนั้นก็มีคนไทย ๑ เนเธอร์แลนด์ ๑ อังกฤษ ๑ และท่านธัมมธโร พร้อมทั้งพระภิกษุอื่นๆที่มาร่วมด้วย ในวันนี้รับประทานอาหารกลางวันที่บ้านนายแพทย์คนหนึ่ง คือ ดร.กูรสิงห์ ที่กล่าวถึงก็เพื่อที่จะให้เห็นว่า ชาวศรีลังกาแต่ละบุคคลเป็นอย่างไร แยกย่อยออกมาจากส่วนรวมของการสัมมนาธรรม

สำหรับ ดร.กูรสิงห์กับเพื่อนเป็นผู้มีความรู้ดีคนหนึ่งในพระพุทธศาสนา รู้เรื่องชวนจิต รู้เรื่องในพระไตรปิฎก คัดข้อความนั้นมาได้จาก**เวลามสูตร** หรือสูตรอื่นๆ

นี่ก็แสดงให้เห็นว่า ชาวศรีลังกาส่วนใหญ่เป็นผู้ที่เข้าใจธรรมโดยการอ่าน และการค้นคว้าตำราตำรา แต่ยังไม่มีการเจริญสติปัฏฐานเป็นปกติในชีวิตประจำวัน นี่เท่านั้นเองเป็นส่วนที่ขาด แม้การศึกษาพระอภิธรรมที่เขาจำได้ และก็เข้าใจ และรู้ว่าอะไรๆ อยู่ส่วนไหนในพระไตรปิฎก ก็เนื่องมาจากการศึกษาและการค้นคว้าของแต่ละบุคคล แต่ไม่ทราบว่า โลกมุขจิตกำลังเกิดอยู่ในขณะนี้ทางตา หรือทางหู หรือทางจมูก หรือทางลิ้น หรือทางกาย หรือทางใจ

เพราะฉะนั้นการศึกษาก็เป็นแบบจำได้ แต่เขากำลังตื่นตัวในการที่จะเข้าใจอภิธรรมที่กำลังปรากฏในชีวิตประจำวัน และศึกษาอภิธรรมในขณะที่กำลังเห็น กำลังได้ยิน พร้อมกันไปกับการเจริญสติปัฏฐาน

ถ. (ได้ยินไม่ชัด)

สุ. ไม่มี นอกจากวันพิเศษ วันวิสาขบูชา หรือวันพระก็อาจจะมี แต่ว่าเมื่อฟังภาษาสิงหลไม่ได้ก็เลยไม่ได้ฟังวิทยุ ก็เลยไม่ทราบ แต่คิดว่ามีเหมือนกัน เพราะเจ้าของ

บ้าน คือ คุณบุษบา ก็ได้เปิดวิทยุ และก็บอกว่า วันนี้วันพระ ท่านปิยทัสสีกำลังแสดงธรรม

ดร.กูรสิงห์สนใจมากจนถึงกับจัดตั้งกลุ่มศึกษาทุกวันพุธขึ้น เหมือนอย่าง Dhamma Study Group ที่เมืองไทย สำหรับสนทนาปัญหาธรรมกับชาวต่างประเทศจัดขึ้นทุกวันพุธ เพราะฉะนั้น ดร.กูรสิงห์ก็เห็นว่า การที่ได้ฟังธรรมในแนวนี้นี้แล้วก็จะไม่ศึกษา ไม่สนทนาต่อไป ก็จะทำให้ไม่มีการเจริญเติบโตขึ้น ก็จะมีแต่การจะตายไป เพราะฉะนั้น ดร.กูรสิงห์ ก็ขออนุญาตพระมหานายกที่จะจัดให้มีการสัมมนาธรรมเป็น Dhamma Study Group ขึ้นที่ B.I.C. (Buddhist Information Center) วันพุธนี้ ก็จะเริ่มมีในตอนบ่าย

นี่ก็แสดงถึงประโยชน์ที่ได้กับชาวศรีลังกาในแต่ละบุคคล

วันอาทิตย์ที่ ๓ เป็นวันพระของชาวศรีลังกา ซึ่งถ้าตรวจสอบดูกับปฏิทินไทย รู้สึกว่าจะไม่ตรง วันอาทิตย์ที่ ๓ มีนาคม ชาวศรีลังกาเรียกว่า ไปยาเดย์ หมายความว่าวันพระ วันอุโบสถ เข้าใจว่าไม่ตรง แม้แต่วันวิสาขะก็ไม่ตรง เพราะที่ศรีลังกา วันวิสาขะเป็นวันที่ ๓ พฤษภาคม ของไทยจะเป็นวันที่ ๑ มิถุนายน เพราะฉะนั้นวันพระก็ไม่ตรง

สำหรับวันอาทิตย์ ไม่มีการสนทนาธรรม และวันพระของชาวศรีลังกา โดยมากเขาไม่ไปไหน เขาอยู่บ้าน หรือไม่ก็อยู่วัด ถ้าไม่ไปวัดก็รับศีลอุโบสถแล้วก็อยู่บ้าน มีคนหนึ่งเขาบอกว่า ที่เขาไม่ออกจากบ้านไป เพราะเขาไม่อยากจะขบถวันพระ ถามว่าทำไมไม่อยากจะขบถวันพระ เขาบอกว่า ถ้าเขาขบถวันพระ เดี่ยวพระท่านก็จะขบถบ้าง แต่ว่าความจริงไม่เกี่ยวกัน เพราะว่าศีลอุโบสถก็เพียง ๘ และของพระภิกษุขึ้นถึง ๒๒๗ แต่ก็อาจจะมีการเหตุการณบ้านเมืองของเขาซึ่งเราไม่ทราบ ซึ่งเขาพยายามอย่างยิ่งที่จะรักษาขนบธรรมเนียมและพระวินัยไว้ เพราะฉะนั้นก็พยายามจะทำตัวเป็นอุบาสกที่ดี เพื่อจะเป็นตัวอย่างป้องกันการย่อหย่อนในพระวินัย นั่นก็เป็นคำตอบสั้นๆ ที่เขาให้เหตุผลว่า ที่ไม่ไปไหนเพราะไม่อยากจะขบถวันพระ เพราะถ้าเขาขบถ พระท่านก็จะขบถบ้าง

สำหรับในวันนี้ก็ได้ไปที่วัดกัลยาณิซึ่งเป็นวัดใหญ่ เป็นวัดสำคัญของโคลอมโบ ทุกคนที่ไปโคลัมโบต้องไปที่วัดนี้ เป็นวัดหนึ่งที่กล่าวว่า พระผู้มีพระภาคเสด็จที่ลังกาจะ

มีประวัติที่กล่าวถึงการเสด็จของพระผู้มีพระภาคของเราหลายแห่งทีเดียว ทั้งๆที่
บริณิพพานที่ประเทศอินเดีย แต่กล่าวว่า หลังจากตรัสรู้แล้วเสด็จที่ประเทศศรีลังกา
เพราะเห็นว่าประเทศศรีลังกาจะเป็นประเทศที่รักษาพระพุทธศาสนาไว้ และแม้แต่พระ
อรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์ก่อนๆ ก็ได้ทำอย่างนี้ แม้แต่ต้นโพธิ์ตรัสรู้ของพระ
อรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์ก่อนๆ ก็ได้เคยปลูกไว้ในที่ๆที่เคยปลูกต้นโพธิ์ต้นนี้ที่
ประเทศศรีลังกา

อันนี้ที่เดียวกันทั้งหมด ตามอรรถกถาที่แสดงไว้ แม้แต่ในสมันตปาสาทิกาแปล
และก็ขาวดีสำหรับพุทธศาสนิกชนก็คือว่า ตอนนี้นั้นพระศรีมหาโพธิ์แตกกิ่งใหม่ ๑ กิ่ง
เป็นกิ่งอ่อน เพราะว่ากิ่งที่มีอยู่เวลานี้เหลือเพียงกิ่งเดียวเท่านั้น ลำต้นใหญ่ถูกตัดแล้ว ก็
คงจะหัก แล้วก็ต้องตัด แล้วก็ใช้ซีเมนต์ยาไว้ข้างใน และก็เหลือเพียงกิ่งเล็กกิ่งเดียว ซึ่ง
เก่าแก่มาก ต้องใช้ไม้ค้ำไว้ตลอดทางทีเดียว แต่ว่า ๖ - ๗ เดือนมีกิ่งใหม่แตกออกมา ๑
กิ่ง ซึ่งเป็นที่ชื่นชมของชาวศรีลังกามาก

สำหรับคนที่เข้าใจสติปัฏฐานแล้วก็รู้ว่า พระศาสนาจะดำรงอยู่ได้ด้วยการเจริญ
สติปัฏฐาน ก็คงจะคิดอย่างนี้ แต่ว่าไม่ควรจะถือเป็นเรื่องที่ทำให้เกิดกุศล แต่ถ้าเป็น
เรื่องที่ทำให้เกิดกุศล ก็เป็นเรื่องที่คาดคะเนตามเหตุการณ์ ซึ่งก็ไม่มีใครทราบว่าเป็น
เพราะอะไร แต่ว่ากิ่งพระศรีมหาโพธิ์กิ่งใหม่แตกแล้ว แล้วก็ได้รับการดูแลอย่างดี ซึ่ง
ความจริง ๖ - ๗ เดือนก่อนก็ได้ไปที่ประเทศศรีลังกา แต่ไม่เห็นกิ่งที่แตกใหม่ คือ ที่ไป
ครั้งแรกเมื่อวันที่ ๑๙ ตุลาคม ซึ่งก็ควรจะเห็น แต่ก็คงจะเป็นตอนที่แตกเล็กมาก หรือ
อย่างไรไม่ทราบ ไม่ได้สังเกตเลย แม้แต่ในการไปครั้งที่ ๒ วันที่ ๑ ธันวาคม ได้ไปกราบ
นมัสการถึงต้น ก็ไม่สังเกต จนกระทั่งคราวนี้กิ่งแตกยาวเป็นที่สังเกตแล้ว พร้อมทั้งได้
ทราบข่าวมาจากชาวศรีลังกาว่า ตอนนี้นั้นพระศรีมหาโพธิ์แตกกิ่งใหม่ ก็เลยได้ไป
นมัสการ จึงได้สังเกตกิ่งใหม่ ไม่อย่างนั้นก็ได้สังเกต

ต้นนี้เป็นต้นที่มาจากต้นที่พระพุทธรูปเจ้าตรัสรู้ ที่อินเดียเองตายไปแล้วหลายครั้ง
แล้วก็ขึ้นใหม่ในที่เดิม แต่สำหรับที่ศรีลังกาไม่ตายเลย หลังจากทีพระเจ้าอโศกให้พระ
นางสังฆมิตตานำมาปลูกที่ประเทศศรีลังกา

นำมาจากอินเดีย ใช้กิ่งทางทิศใต้ เพราะเหตุว่าศรีลังกาอยู่ทางใต้ของอินเดีย ต้นที่แท้อยู่ไปแล้วหลายครั้งในอินเดีย ต้นที่อยู่ตอนนี้เป็นต้นที่ ๔ แต่ของศรีลังกา ต้นเดียว เป็นต้นไม้ประวัติศาสตร์จริงๆ ๒,๐๐๐ กว่าปี ไม่ตายเลยเก่าแก่มาก และใบโพธิ์ของต้นพระศรีมหาโพธิ์ต้นนี้มีรูปร่างต่างๆ แม้แต่รูปยาวแบบใบมะม่วงก็มีที่โคนต้น รูปเหมือนโพธิ์ธรรมดาก็มี และก็มีหลายอย่าง และก็ดูจากใบจริงๆ จากบนต้น ก็ไม่สวຍ เพราะต้นเก่ามาก เก่ามาก แต่ว่าใบทั้งหลายจะมีลักษณะต่างๆ ที่หล่นลงมา แล้วก็รู้ว่า เป็นใบของพระศรีมหาโพธิ์ แต่ว่าบางใบเป็นรูปยาว บางใบเป็นรูปเหมือนดอกจิก แตกยอดแหลม แต่ตอนที่ไปอนุสาวรีย์ กำลังแห้งแล้ง ร้อนมาก ใบร่วงหมด เหลือแต่ตอสั้นๆ แล้วก็เหลือกิ่งเก่ากิ่งหนึ่ง

ประเทศอินเดียก็ต้องรักษาอย่างดี ทุกประเทศรักษาอย่างดี แต่ของอินเดียถูกทำลายโดยพระมหาลีของพระเจ้าอโศก ซึ่งมีความริษยามากในต้นโพธิ์ซึ่งไม่มีชีวิต

ต่อจากวัดกัลยาณิ ก็ได้ไปที่วิหารมหาเทวี ซึ่งมีอุบาสิกชาวอเมริกันที่มีชื่อเสียง ชื่อ สุธัมมา แต่ว่าไม่พบ เพราะว่าไม่อยู่ ความจริงอุบาสิกาสุธัมมาก็ได้รับเชิญไปในพิธีเปิดสัมมนา แต่ไม่ได้ไป ไม่ทราบจะอยู่ที่โคลัมโบ หรือจะอยู่ที่เมืองอื่น

สำหรับวันนี้รับประทานอาหารกลางวันที่บ้าน มร.อลค็อต ปูนาเชการา ซึ่งเป็นไดเรกเตอร์ของ B.I.C. เป็นประธานของ B.I.C.

ที่กล่าวถึงแต่ละบุคคล ก็เพื่อที่จะให้ทราบว่า แต่ละท่านมีความรู้มากน้อยแค่ไหนในธรรม แล้วมีความสนใจในการศึกษาอย่างไร

สำหรับมร.อลค็อต ปูนาเชการา ซึ่งเป็นประธานของ B.I.C. เขาเคยศึกษาอภิธรรม แต่ก็ทิ้งไป แต่หลังจากที่ได้สนทนาธรรมกัน มร.อลค็อต ปูนาเชการาก็เริ่มศึกษาพระอภิธรรมใหม่พร้อมกับอ่านวิสุทธิมรรคประกอบกันไปด้วย คือ ที่เคยทิ้งไป ก็เกิดความสนใจขึ้นมา เพราะว่าเป็นอภิธรรมในชีวิตประจำวัน เป็นธรรมที่ปรากฏพร้อมกับการอบรมเจริญสติปัญญาเพื่อที่จะรู้แจ้งในสภาพธรรม ไม่ใช่เพียงขั้นปริยัติเท่านั้น และก็ตรงกัน เพราะว่าพระธรรมที่พระผู้มีพระภาคตรัสรู้และทรงแสดงเกิดจากการประจักษ์ลักษณะของสภาพธรรมที่มีจริงๆ หรือที่ปรากฏ เมื่อทรงประจักษ์อย่างไรก็ทรงแสดงอย่างนั้น

เพราะฉะนั้นก็ทำให้ มร.อลคืออดสนใจและศึกษาใหม่อีกครั้งหนึ่ง และ มร.อลคืออดเป็นผู้ที่อ่านอย่างละเอียดมาก แล้วได้เล่าให้คุณนี่น่าฟังในระหว่างเดินทาง กลับโคลัมโบจากอนูราธปุระว่า ทุกครั้งที่อ่านหนังสือเล่มไหน ก็อ่านหนังสือเล่มนั้นเป็นครูหรืออาจารย์ที่ให้ความรู้ เพราะฉะนั้นก็ไม่เอาความรู้ของตัวเองขึ้นมาค้าน หรือขึ้นมาแย้ง แต่ว่าจะรับฟังความรู้จากผู้เขียน ถือว่าตัวเองเป็นศิษย์ของหนังสือที่กำลังอ่าน เพราะฉะนั้นอ่านด้วยความสนใจจริงๆ

วันรุ่งขึ้น วันจันทร์ที่ ๔ ได้ไปที่วัดหนึ่ง ตั้งแต่เช้า เพราะว่าวัดนี้สามารถที่จะมองเห็นสิริปาท ซึ่งเป็นยอดเขาที่กล่าวว่า พระผู้มีพระภาคเสด็จที่นั่นเหมือนกัน วัดนี้ชื่อ เดรัมมีลารามหาวิหาร ภาษาศรีลังกา ใช้คำว่า รามหาวิหาร เหมือนกันเลย เพียงแต่สะกดเป็นภาษาอังกฤษ ที่นั่นมีต้นพระศรีมหาโพธิ์ที่แยกกิ่งมาจากต้นพระศรีมหาโพธิ์ที่พระนางสังฆมิตตานำมาปลูก

ที่ศรีลังกา จะมีมัสการพระเจดีย์กับต้นพระศรีมหาโพธิ์เป็นที่สำคัญ เพราะเหตุว่าเมื่อได้นำกิ่งมาปลูกแล้ว ก็ได้แยกกิ่งไปปลูกตามที่ต่างๆด้วย และสำหรับตำนานของวัดนี้ก็ได้เล่าว่า มีคนนั่งเรือไปแล้วได้ยินเสียงกลอง ก็ได้ตามเสียงกลองไปถึงต้นโพธิ์ ซึ่งปรากฏว่าไม่มีกลอง ไม่มีคนตีกลองเลย มีแต่เสียงกลองที่นำไปสู่ต้นโพธิ์ต้นนี้ ก็เลยเชื่อกันว่า เป็นกิ่งหนึ่งของต้นพระศรีมหาโพธิ์

ในวันนี้พอกลับจากเดรัมมีลารามหาวิหารตอนเช้ามีด รับประทานอาหารเช้าเสร็จแล้ว ก็ไปสนทนาธรรมกับเด็กนักเรียน ซึ่งต้องย้ายที่จากโรงเรียนมาที่ B.I.C. เพราะเหตุว่าเป็นห้องที่เล็กกว่า แล้วก็คัดเฉพาะเด็กนักเรียนที่สนใจจริงๆ

วันนี้รับประทานอาหารกลางวันที่บ้าน มิสซิสมัสการานาสิงเห ที่กล่าวถึงบ้านนี้ก็คือว่า บ้านนี้มีคุณพ่อของมิสซิสมัสการานาสิงเห อายุมาก แล้วไม่เคยออกจากบ้านไปไหนเลย แต่หลังจากที่เราไปรับประทานอาหารที่บ้านเขา เขาไปฟังธรรมที่ B.I.C ทุกคืน โดยที่ก่อนหน้านี้ไม่เคยออกจากบ้านไปไหนเลย เพราะเหตุว่าร่างกายก็ไม่ค่อยจะแข็งแรง แต่ว่าเมื่อได้ฟังธรรมแล้วก็มีอารมณ์สนใจ แล้วก็ไปทุกคืน

บ้านของมิสซิสการานาสิงเห หลังจากที่เราไปรับประทานอาหารกลางวันที่บ้านเขา ๒ วัน ก็มีขโมยขึ้นบ้าน เอาเครื่องทองเหลืองไปมากทีเดียว แต่ก็รู้สึกว่าเขาไม่ได้

เดือด้รอนใจจะไรรมาก ทุกคนที่ฟังธรรม ฟังธรรมแล้วได้ผล แล้วก็มีความสนใจธรรมมากขึ้น เพราะถ้าแลกกัน เขาก็คงไม่เสียดายเครื่องทองเหลืองที่หายไป

วันอังคารที่ ๕ มิสสิสวชิราคุปต์ มารับไปที่บ้านของมิสสิสยานัดอัมราสิริยา ชื่อเป็นไทยทั้งหมดเลย มิสสิสวชิราคุปต์นี่เป็นคนที่จะไม่เลิกศึกษาและปฏิบัติธรรมที่ได้ฟังแล้ว ก่อนนั้นก็ศึกษาอิทธิธรรมบ้าง แต่รู้สึกว่าจะไม่สนใจเลย เกือบจะเรียกได้ว่า เมื่อศึกษาแล้วก็บอกว่า อิทธิธรรมไม่น่าสนใจเลย แต่ว่าวันที่เปิดสัมมนา คุณวชิรา ก็ไป แล้วในวันแรกก็ไม่มีข้อความธรรมมาก เพราะว่าเป็นการรับฟังความคิดเห็นของชาวศรีลังกา หรือคำถามของเขา เป็นการที่จะหยั่งความรู้และความสนใจของเขา ในวันที่สอง ก็ปรากฏว่ามีกรรมการของ B.I.C. ท่านหนึ่ง ซึ่งท่านมีความรู้มาก พอมีคำถามเรื่องสติปัฏฐาน ท่านก็อธิบายสติปัฏฐานสูตรเกือบทั้งหมด เพราะฉะนั้นคุณวชิราก็อดอัดใจที่จะไม่ไปอีก แต่ก็ มีสุภาพสตรีศรีลังกาสองท่านขอรับรองคุณวชิราหลังจากที่ไม่ไปแล้วว่า ให้ไปหลังจากวันนั้นแล้ว เป็นรายการที่มีประโยชน์จริงๆ ขอให้คุณวชิราไป เพราะฉะนั้นคุณวชิราก็ไปในวันที่ ๓ และก็ปรากฏว่า หลังจากนั้นมาขอติดตามไปทุกแห่งที่มีการสนทนาธรรมที่โคโลมโบ และจะไปร่วมด้วยที่แคนดี้ แต่ก็ปรากฏว่าที่แคนดี้ไม่สบาย เพราะฉะนั้นคุณวชิราก็ไม่ได้ร่วมด้วย แต่เป็นผู้ที่ติดตามศึกษาสนใจเข้าใจ และเป็นผู้ที่ไม่อาจเอาตัวเองออกไปจากคณะที่ศึกษาและสนใจธรรมได้

ในวันพุธที่ ๖ วันรุ่งขึ้น รับประทานอาหารที่บ้านมิสสิสจันทรโสมมา คนเริ่มสนใจมากขึ้น ผู้หญิงเต็ม คือเพื่อนฝูงของคุณจันทรโสมมาทั้งหลายที่ได้ฟังธรรมแล้วก็ได้รับเชิญมา เพราะเหตุว่าเวลาที่รับประทานอาหารเสร็จแล้ว ไม่ใช่รับประทานเฉยๆ เพื่อความคุ้นเคยกับชาวศรีลังกาเท่านั้น หลังจากที่ได้รับประทานอาหารเสร็จก็สนทนาธรรม และในบางวันก็ได้นิมนต์พระภิกษุ คือ ท่านธัมมธโร และพระชาวต่างประเทศ และพระชาวศรีลังกาที่สนใจไปร่วมด้วย

วันพฤหัสบดีที่ ๗ ภรรยาข้าหลวงใหญ่ของออสเตรเลีย มิสสิสบอสวีส เป็นภรรยาของไฮท์คอมมิชเนอร์ของออสเตรเลีย เคยอยู่ที่เมืองไทย ๕ ปี แล้วไปอยู่ประเทศลาว ๒ ปี พูดภาษาไทยเก่งมาก แล้วก็ศึกษาพระพุทธศาสนาด้วย สามีนับถือพระพุทธศาสนา แต่ว่าตัวเองยังนับถือคริสต์ แต่ก็ศึกษาธรรม และมีความสนใจมาก เป็นผู้เชิญไป และ

คุณวชิรา ก็ไปด้วยเช่นเคย สำหรับในวันนี้ความสนใจของคนเพิ่มขึ้น คือ ต้องรับประทานอาหารกลางวันที่บ้านหนึ่ง แล้วบ่ายกว่าๆ ก็ต้องไปอีกบ้านหนึ่ง ซึ่งก็ไปสนทนาธรรมก่อน จนถึง ๖ โมง แล้วก็ไปสนทนาธรรมต่อที่ B.I.C.

จะเห็นได้ว่า เต็มหมดตั้งแต่เที่ยงไป ไปก่อนเที่ยง สนทนาธรรมหน่อยหนึ่ง แล้วก็รับประทานอาหาร แล้วก็สนทนาธรรมบ้านหนึ่ง แล้วก็ไปต่ออีกบ้านหนึ่ง สนทนาธรรม แล้วต่อจากนั้นก็ไปที่ B.I.C. เป็นประจำ ซึ่งตอนนี้สุขภาพก็เริ่มจะไม่ดีแล้ว เพราะเหตุว่าต้องใช้เสียงมาก เริ่มเป็นหวัด

ซึ่งก็ปัดต้นเปราว่าเห็นว่าเป็นการทำงานที่หักโหมเกินไป เกินอัตรา เพราะเหตุว่าตามที่จัดไว้ให้ ก็มีการสนทนากับเด็กนักเรียน แล้วก็รับประทานอาหารตามบ้าน สนทนาธรรม แล้วก็สนทนาที่ B.I.C. แต่เพราะความที่คุณนี้น่ามาจากฮอลันดา แล้วก็กระหายธรรมมาก เวลาที่ได้รับธรรมน้อยก็ไม่มีความสุข เพื่อที่จะให้คุณนี้น่ามีความสุข ก็ต้องให้มีธรรมมากๆ แต่มากไปก็ไม่มีความสุขอีกเหมือนกัน เพราะว่าอากาศก็ร้อนด้วย และเจ็บไข้ได้ป่วยกัน

เพราะฉะนั้นตั้งแต่วันรุ่งขึ้นเป็นต้นไป ก็มีการบังคับบัญชาตามบ้านว่า เมื่อรับประทานอาหารเสร็จแล้ว ก็ขอให้ได้พักผ่อนหน่อยหนึ่ง แล้วจึงค่อยเริ่มสนทนาบ่ายประมาณ ๓ โมง หรือ ๔ โมงก็แล้วแต่

เพราะฉะนั้นหลังจากที่ไม่สบายให้ปรากฏแล้วว่าหักโหมเกินไป ก็มีการรับประทานเสร็จก็นอน ได้รับเชิญไปรับประทานกับนอนจริงๆ แล้วถึงจะสนทนาธรรม

วันศุกร์ที่ ๘ เมษายน เป็นการเริ่มรับประทานและนอนพัก แต่ว่าสักบ่ายสองโมง หรือสามโมงก็สนทนาธรรมต่อ

อาหารกลางวันนั้นช้า ถ้าใครรับประทานสัก ๕ โมง ไปถึงที่นั้นอาจจะต้องพักสองโมง และอาหารเย็นก็ดึก ถ้าเป็นการเชิญจริงๆ ก็อาจจะเป็นสี่ทุ่ม ซึ่งพวกธรรมจริงๆ ก็อาจจะนอนหัวค่ำ รับประทานอาหารตามเวลาประมาณเพลกว่าๆ เพราะฉะนั้นก็ต้องอนุโลมตามเจ้าของบ้านเจ้าภาพทุกประการ แต่ก็ดีที่รับประทานแล้วพักผ่อนนิดหน่อย แล้วตอนบ่ายก็เริ่มสนทนาธรรม

วันเสาร์ที่ ๙ เมษายน เป็นวันปิดสัมมนาสำหรับโคลอมโบ เพราะเหตุว่า
ต่อจากนั้นเป็นวันอาทิตย์ และก็เป็นวันจันทร์ที่ใกล้ปีใหม่ สำหรับชาวศรีลังกาวันปีใหม่ก็
ยังคงเป็นวันที่ ๑๓ เมษายน ซึ่งเขาหยุดหรือปิดตั้งแต่วันที่ ๑๒ วันที่ ๑๓ ก็เป็นวันปีใหม่
จริงๆ ซึ่งรัฐบาลปิด ๒ วัน วันที่ ๑๓ กับวันที่ ๑๔ เพราะฉะนั้นการสัมมนาที่โคลัมโบจึง
ปิดในวันเสาร์ที่ ๙ เมษายน เพราะเหตุว่าช่วงต่อไปเป็นช่วงปีใหม่ ซึ่งชาวศรีลังการับปี
ใหม่ในครอบครัวจริงๆ ไม่ไปไหนเลย ทำอาหารพิเศษ ทำขนมพิเศษ แต่งตัวพิเศษใน
วันที่ ๑๓ เมษายน สีพิเศษสำหรับปีนี้ คือ สีเขียว ผู้หญิงก็นุ่ง紗สำหรับสีเขียวในเวลาพิเศษ
คือ ต้องบอกใช้เวลา ๓ พุ่ม เป็นฤกษ์ดี เป็นฤกษ์ปีใหม่ ขนมหักต้องทำตอนนั้น ขนมหักไม่
ต้องสีเขียว แต่เสื้อผ้าอาภรณ์ก็เป็นสีเขียวสำหรับปีนี้

ถ. (ได้ยินไม่ชัด)

สุ. ทางกรุงเทพฯ เราใช้วันที่ ๑ ไข่มุข แต่ว่าประเพณีสงกรานต์ก็ยังคงเป็น
วันที่ ๑๓ ตรงกับของเขา แต่เนื่องจากจะปิดวันปีใหม่ เพราะฉะนั้นก็ปิดสัมมนาวันที่ ๙
และต่อจากนั้นเป็นSpecial Section สำหรับภิกษุชาวต่างประเทศจริงๆ หมายความว่า
ไม่เกี่ยวกับชาวบ้าน หรืออุบาสกอุบาสิกา เพราะว่าอุบาสกอุบาสิกาจะต้องรับปีใหม่
บ้านของตัวเอง ไม่ไปไหน เพราะฉะนั้นช่วงต่อไปก็จัดไว้สำหรับภิกษุชาวต่างประเทศ

สำหรับในวันปิดสัมมนา ท่านสังฆนายกมีความจำเป็นจะต้องกลับก่อน
เพราะฉะนั้นแทนที่ท่านจะมอบหนังสือเป็นของที่ระลึกให้ตอนที่จบสัมมนาแล้ว ท่านก็
มอบให้ก่อน สำหรับวันนี้เป็นการสนทนาธรรมซึ่งคนโคลัมโบสนใจมากทีเดียว เพราะว่า
เป็นเรื่องเริ่มนำมาถึงสติปัญญา ลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏ การที่สติจะระลึก
และคุณค่าของการที่จะเห็นประโยชน์ของขณะปัจจุบันจริงๆ เพราะเหตุว่าชีวิตก็คือแต่
ขณะที่กำลังปรากฏ กำลังเห็นขณะหนึ่ง นั่นก็คือชีวิตของคนหนึ่ง กำลังได้ยิน
ขณะหนึ่ง นั่นก็เป็นชีวิตที่อยู่ในแต่ละขณะนั่นเอง เพราะฉะนั้นชาวศรีลังกาเริ่มสนใจ
มากทีเดียวตอนจบสัมมนา

ในวันรุ่งขึ้นวันอาทิตย์ โดยมากวันอาทิตย์จะไม่มีการสัมมนา หรือสนทนาธรรม
แต่เราก็ได้รับเชิญไปตามบ้าน ซึ่งเมื่อรับประทานอาหารเสร็จแล้ว ก็สนทนาธรรมเป็น
ประจำ และตอนเย็นแทนที่จะไปสนทนาธรรมเพราะว่าปิดแล้ว วันอาทิตย์ไม่มี ก็ได้ไป

รับประทานอาหารค่ำที่บ้านของคุณศิริกับคุณมาลิน ซึ่งได้เชิญชาวศรีลังกาครอบครัวหนึ่งกับคนอเมริกันอีกคนหนึ่งไปสนทนาธรรมเป็นการส่วนตัว ซึ่งเขาสนใจมาก ธรรมดาระหว่างรับประทานอาหารก็เปิดวิทยุเบาๆ แต่พอสนทนาธรรม เพื่อนของคุณศิริขอให้ปิดวิทยุ เพื่อจะได้ฟังธรรมได้ชัดเจน นี่ก็แสดงให้เห็นถึงความสนใจจริงๆ ของเขา

วันจันทร์ที่ ๑๑ สำหรับภิกษุSection คือสำหรับพระภิกษุชาวต่างประเทศจริงๆ แต่ว่าเริ่มเร็ว คือ ตั้งแต่บ่ายสี่โมงจนกระทั่งถึงสองทุ่ม ก็หลายชั่วโมง เพื่อที่จะได้มีเวลามากขึ้น

วันอังคารที่ ๑๒ ตอนกลางวันก็ไปรับประทานอาหารและสนทนาธรรมนิดหน่อย แล้วก็นอนพักนิดหน่อยเช่นเคย แล้วก็ไปที่B.I.C. สี่โมงเย็นแล้วก็กลับสองทุ่ม

คุณนี่น่าจะแรกไม่ทราบว่าจะได้อยู่ตลอด ๕ อาทิตย์หรือเปล่า เพราะว่าตั้งใจมาเพียง ๓ อาทิตย์ เพราะฉะนั้นเพื่อประโยชน์ของคุณนี่นา ในวันปีใหม่นี้คุณนี่น่าจะอยากจะไปนมัสการพระเชี้ยวแก้วที่แคนดี้ ซึ่งมีชื่อเสียงและเป็นที่หวงแหนมาก ไม่มีใครที่จะได้ดูจริงๆ เพราะว่าเก็บไว้ในผอบถึง ๗ ชั้น แล้วก็มียุแฉเงินดอกใหญ่ถึง ๓ ดอกที่หน้าประตู คนก็ได้ไปนมัสการเพียงที่บรรจ เป็นพระมณฑป หรืออะไรที่รูปร่างคล้ายๆ เจดีย์

สำหรับพระเชี้ยวแก้วมาถึงเมืองอนูราชปุระเป็นเมืองแรก และเมื่อย้ายเมืองหลวงจากอนูราชปุระ ไปที่โปนลานูวะ ก็ได้เชิญพระเชี้ยวแก้วไปอยู่ที่เมืองหลวงแต่ละแห่งเรื่อยมา จนกระทั่งถึงเมืองแคนดี้เป็นเมืองหลวงสุดท้าย เมื่อเสียเมืองให้อังกฤษ ก็เลยเก็บพระเชี้ยวแก้วไว้ที่แคนดี้ ไม่มีการย้ายอีกต่อไป ซึ่งทุกครั้งก็ย้ายตามเมืองหลวงไปเรื่อยๆ

เพราะฉะนั้นในวันปีใหม่นี้ก็ได้ไปนมัสการพระเชี้ยวแก้วที่แคนดี้ เพราะกลัวว่า ถ้าคุณนี่กลับก่อน คุณนี่น่าจะไม่มีโอกาสไปแคนดี้ ไม่มีโอกาสนมัสการ เพราะว่าอยู่ที่อนูราชปุระ ยังไม่ได้มาแคนดี้

ชาวแคนดี้ในวันปีใหม่นี้ไปนมัสการพระเชี้ยวแก้วกันมากทีเดียว แน่นขนัด และตามธรรมเนียมของลังกาใช้แต่ดอกไม้เท่านั้น ไม่ใช่ใบเลย มีแต่ดอกไม้เท่านั้นจริงๆ และก่อนที่จะบูชาก็ต้องล้างให้สะอาด พร้อมทั้งล้างมือที่จะบูชารด้วย ไม่ใช่รูปเทียน ใช้

ประทีปตะเกียงน้ำมัน ใช้ดอกไม้ แล้วก็มีการบูชาเวลาถวายดอกไม้ ซึ่งเป็นคาถาที่เพราะมาก ที่แสดงให้เห็นความจริงว่า ดอกไม้ที่บูชาก็นับวันจะเหี่ยวแห้ง เหมือนสังขารร่างกายของผู้ที่บูชาด้วยดอกไม้ เป็นการเตือนให้เห็นความไม่เที่ยงของร่างกาย และให้เกิดความสลัดใจ และเขาก็บอกว่า ธรรมเนียมไทยไม่เห็นทำให้เกิดความสลัดใจ เก็บเอาไว้นานๆ ปักเอาไว้ในแจกัน มีทั้งกิ่งทั้งก้านทั้งใบรักษาเอาไว้ไม่เห็นความจริง และของเขาเด็ดเฉพาะดอกออกไปให้เห็นว่าจะต้องเหี่ยวแห้งเหมือนสังขารร่างกายที่เดียว เป็นเครื่องเตือนให้เกิดความสลัดใจ

มีผู้กล่าวว่า ถ้าได้ไปนมัสการพระเชี้ยวแก้วในวันปีใหม่ เป็นกุศลผลบุญที่แรงมาก ปวารณาอะไรก็จะสำเร็จ เพราะฉะนั้นถ้าใครยังมีอะไรที่ปวารณาก็จะสมความปวารณาได้ ถ้าได้ไปนมัสการพระเชี้ยวแก้วในวันปีใหม่

วันรุ่งขึ้นก็ต้องกลับโคลัมโบ เพราะเหตุว่ายังไม่ปิดรายการที่โคลัมโบ แม้ว่าปิดการสัมมนาแล้วก็จริง แต่ว่ายังไม่ไปอนุราธปุระ ในวันนี้ออนเช้าก็ได้ไปชมสวนสาธารณะที่มีชื่อเสียงของเมืองแคนดี้ ซึ่งในการไปสองครั้งก่อน ไม่เคยไปที่สวนสาธารณะนี้ที่ใหญ่และจัดได้สวยงามดี และนอกจากนั้นยังไปวัดเก่า ๒ วัด คือ วัดกาลายาเลเนีย และวัดลังกาสิลกะ ข้างหลังวัดก็เป็นพระราชวังของพระเจ้าแผ่นดินที่สร้างวัดนี้

วัดลังกาเล็กๆ ลักษณะไม่เหมือนกับวัดไทย ศิลปะต่างกันมาก วัดลังกาเหมือนกับบ้านตึกหลังหนึ่ง แล้วแต่วัด บางแห่งก็มีรูปสลัก รูปปั้นคนที่ยืนออกมาเป็นตัวๆ แทนที่จะเป็นภาพเขียนอย่างนั้นก็มี แต่ว่าลักษณะภายนอกเหมือนกับบ้านตึกธรรมดา มีอุโบสถ และที่ขาดไม่ได้ คือมีต้นโพธิ์และพระเจดีย์

วันศุกร์ที่ ๑๕ เป็นวันสุดท้าย และรุ่งขึ้นก็จะออกจากโคลัมโบไปอนุราธปุระ วันนี้สถานทูตไทยเชิญไปรับประทานอาหารกลางวัน และก็เชิญพวกกรรมการและเจ้าภาพเจ้าของบ้านทั้งหมดที่เชิญเราเป็นแขก และหลังจากรับประทานอาหารกลางวัน สถานทูตไทยแล้ว ปิดรายการสุดท้ายที่โคลัมโบ เวลา ๑๖ นาฬิกา พระมหานายกและพระภิกษุ และกรรมการของ B.I.C. เชิญคณะของเราไปชี้แจงข้อธรรมบางประการ ซึ่งยังไม่แจ่มแจ้ง หรือว่ายังเป็นที่ยสงสัย

นี่เป็นการประชุมที่เหมาะสมมาก หลังจากที่ได้รับฟังธรรมทั้งหมด วันสุดท้ายจะเป็นวันที่แจ้งข้อธรรมบางประการซึ่งเป็นที่ยังใจ ซึ่งเป็นที่ยังไม่แจ่มแจ้ง จึงจะได้ประโยชน์เต็มที่ ไม่ใช่ประชุมแล้ว สัมมนาแล้ว ก็ทิ้งไปเฉยๆ แต่ว่าวันสุดท้ายจะต้องเป็นวันที่แจ้งข้อธรรมบางประการกับพระมหานายกและพระภิกษุชาวลังกาท่านหนึ่งซึ่งมีชื่อเสียง คือ ท่านพระปิยทัสสี และคณะกรรมการของB.I.C. ซึ่งจะได้ทราบแนวความคิดว่า เป็นประโยชน์มากน้อยแค่ไหนในการสัมมนา

ถ. (ได้ยินไม่ชัด)

ส. คงจะไม่มากเท่า วัดเขาน้อย เพราะเมืองเขาเล็ก แล้วคนไปวัดมาก และพลเมืองน้อย ก็เลยทำให้ดูเหมือนว่า มีอุบาสกอุบาสิกาที่สนใจมาก แต่เพราะความจริงที่เล็ก วัดน้อย คนน้อย และคนไปวัดในวันอุโบสถมาก

ถ. (ได้ยินไม่ชัด)

ส. เฉพาะกรรมการและพระมหานายกเท่านั้น กับท่านปิยทัสสี คือผู้ที่ทรงความรู้ของB.I.C. ซึ่งเป็นผู้ที่จัดรายการสัมมนา ประชาชนคนอื่นไม่เกี่ยวข้องเลย

ถ. (ได้ยินไม่ชัด)

ส. เกี่ยวกับปฏิบัติด้วย และที่แน่นอนที่สุด ก็คือการเจริญสติปัฏฐานเป็นปกติในชีวิตประจำวัน

ขอล่าวถึงวันหนึ่งที่ได้ไปนมัสการพระนารทะ เป็นวันเสาร์ที่ ๙ เมษายนซึ่งเป็นวันปิดสัมมนา วันนั้นเป็นวันว่าง เพราะฉะนั้นตอนบ่ายก็ไปนมัสการท่านพระนารทะที่วชิราราม ท่านพระนารทะเป็นพระที่สอนพระอภิธรรมและวิปัสสนา และก็เขียนตำราไว้มาก ซึ่งชาวต่างประเทศทุกคนที่ศึกษาพระอภิธรรม และก็สนใจตำรับตำราของชาวศรีลังกา ทุกคนจะต้องรู้จักและได้เคยอ่าน

วันนั้นที่ไปนมัสการท่าน ท่านก็ปรารภว่า ชาวศรีลังกาเข้าใจว่า คณะที่มาไม่สนใจศึกษาพระอภิธรรมและวิปัสสนา นี่เป็นเสียงของชาวบ้านบางคน เพราะว่าพวกที่ไปฟัง เป็นของธรรมดาแน่นอนที่สุดที่ว่าเคยสนใจศึกษาธรรมแบบศึกษาตามครูอาจารย์ และมีความรักครูอาจารย์ด้วย เพราะฉะนั้นถ้าได้ยินได้ฟังอะไรที่ผิดไปจากที่เคยได้ฟังจากครูอาจารย์ ย่อมไม่เป็นที่พอใจ

เพราะฉะนั้นเสียงจึงไปสู่ท่านพระนารทะว่า คณะที่มานี้ไม่สนใจสนับสนุนการศึกษาพระอภิธรรมและวิปัสสนา เลยกราบเรียนท่านพระนารทะว่า สนใจที่จะส่งเสริมการศึกษาอภิธรรมในชีวิตประจำวันจริงๆ เช่น ในขณะที่กำลังเห็นเดี๋ยวนี้เป็นอเหตุกจิต เป็นวิปากจิต เกิดขึ้นได้อย่างไร กำลังได้ยินเดี๋ยวนี้ ที่กล่าวไว้ในอภิธรรมว่าเป็นอเหตุกจิต เป็นโสตวิญญูญาณ ขณะที่กำลังได้ยินขณะนี้กำลังเป็นอเหตุกจิต ไม่ประกอบด้วยเหตุ ยังไม่มีโลภะ โทสะ โมหะเกิดร่วมด้วย ขณะที่ได้ยินนี้เป็นเพียงวิปาก และสำหรับเรื่องวิปัสสนาก็เป็นเรื่องการสนับสนุนวิปัสสนาที่ถูกต้อง

กราบเรียนท่านอย่างนี้ว่า สำหรับการศึกษาปริยัติ อภิธรรม ก็ไม่สนใจที่จะให้เพียงศึกษาโดยการอ่าน แต่ว่าเน้นหลักที่ความเข้าใจพระอภิธรรมในชีวิตประจำวัน เมื่ออ่านแล้วก็ศึกษาพระอภิธรรมในชีวิตประจำวัน สำหรับวิปัสสนาก็เช่นเดียวกัน คือ ไม่ส่งเสริมหรือสนับสนุนวิปัสสนาที่ผิด และสนับสนุนการปฏิบัติที่ถูกต้อง และได้เรียนชี้แจงให้ท่านทราบ เพราะท่านเป็นพระผู้ใหญ่มาก มีชื่อเสียงโด่งดังมากทีเดียวของชาวศรีลังกา ถ้าไปที่ศรีลังกา ทุกคนต้องบอกว่า ให้ไปนมัสการ ให้ไปฟังธรรม ให้อ่านหนังสือของท่าน

เพราะฉะนั้นทุกครั้งที่ไปไม่เคยที่จะไม่ไปนมัสการท่านพระนารทะ สำหรับคราวนี้ก็เหมือนกัน แต่ไปช้า เพราะว่าไม่ว่าง คราวก่อนๆไปเร็ว เพราะว่าเป็นรายการที่ไปเอง ไม่ใช่เป็นรายการที่รับเชิญ ถ้าเป็นรายการที่รับเชิญก็ทำตามเจ้าของบ้านว่าเขาให้ทำอะไรบ้าง

เพราะฉะนั้นเมื่อมีวันว่างในวันนี้ก็ไปนมัสการในวันนี้ และก่อนที่จะนมัสการลาท่าน ก็ได้กราบเรียนถามท่านว่า เท่าที่ได้กราบเรียนท่านไปแล้ว ท่านเห็นว่าคณะของเราไม่สนใจพระอภิธรรมและไม่ส่งเสริมวิปัสสนาจริงหรือไม่ ท่านก็บอกว่า ไม่จริงหรอก เป็นผู้ที่สนใจส่งเสริมการศึกษาพระอภิธรรมและวิปัสสนา แต่ว่าคงจะมีการเข้าใจผิดกัน

ซึ่งเป็นของที่แน่นอนเรื่องเข้าใจผิด ท่านก็บอกว่าชาวศรีลังกาเขารู้ธรรมแล้ว เขาศึกษาแล้ว เขาเข้าใจแล้ว นี่ก็เป็นเรื่องธรรมดา เพราะฉะนั้นตามจุดหมายของท่าน เจตนานะที่เขียนถึงคุณโจนาธานจึงได้พูดถึงคณะของเราว่า มีขันติ ความอดทน และมีความกล้าหาญ

เรื่องกล่าวหาญก็เป็นเรื่องธรรมดา เพราะว่าเพื่อประโยชน์ของคนฟัง สิ่งใดที่ถูก ก็กล่าวถึงสิ่งที่ถูก สิ่งใดที่ผิดไม่ประกอบด้วยเหตุผล ก็จำเป็นต้องชี้แจงให้เห็นว่า สิ่งนั้นไม่ประกอบด้วยเหตุผล ส่วนใครจะเกลียดจะชัง จะเลื่อมใส หรือจะไม่เลื่อมใสนั่นเป็นเรื่องเล็กน้อย เป็นเรื่องที่ช่วยไม่ได้เลย แต่ว่าเรื่องธรรมต้องเป็นธรรมด้วย

เพราะฉะนั้นแม้แต่ในตอนหลังก็ยังต้องพูดกับคุณวชิราว่า สำหรับเรื่องธรรม ถูกก็ต้องเป็นถูก ผิดก็ต้องเป็นผิด เพราะว่าชาวลังกาเองรักเคารพในครูอาจารย์ของเขา เป็นเรื่องธรรมดา แต่ว่าความเข้าใจธรรม เขาควรจะเทียบส่วนว่า ความเข้าใจธรรมเป็นเรื่องความเข้าใจธรรม ส่วนความรักเคารพครูอาจารย์ก็เป็นเรื่องรักเคารพครูอาจารย์ ก็ต้องแยกกัน ไม่ใช่รักเคารพครูอาจารย์จนกระทั่งทำให้ไม่สามารถจะเห็น หรือไม่สามารถที่จะเข้าใจธรรมได้

ทุกท่านมีสิทธิ์และมีความคิดเห็นของตนเองตามการสะสมมา ท่านเป็นพระผู้ใหญ่ที่ศึกษาธรรม ท่านจะมีความคิดเห็นประการใดก็เป็นส่วนการที่ท่านได้ศึกษาและได้สะสมมา ไม่ได้มีจิตอคติหรือไร้ความเมตตาต่อท่านเลย มีความเคารพท่านในฐานะที่ท่านเป็นพระภิกษุที่ท่านศึกษาธรรม แต่ส่วนความเห็นของท่านจะเป็นอย่างไร ตรงตามพระธรรมวินัยที่ได้ศึกษามาอย่างไร ก็เป็นเรื่องส่วนตัวของท่าน ที่ท่านจะวินิจฉัย ไม่มีที่เราจะไปทำอะไรได้ ลบหลูไม่ได้ อุกุศลจิตก็ไม่ควรจะเกิดด้วยประการใดๆทั้งปวง เรื่องของท่านก็เป็นเรื่องของท่าน ถ้ามีโอกาสเมื่อไรที่จะได้สนทนากับท่าน ก็จะสนทนากับท่านตามตรง แล้วแต่โอกาส

ถ. (ได้ยินไม่ชัด)

ส. ก็เป็นเรื่องธรรมดา เมืองไทยอย่างไร ศรีลังกาก็อย่างนั้น ประเทศอื่นๆก็เหมือนกันอย่างนั้น คือธรรมเป็นเรื่องที่ละเอียดและสุขุมลุ่มลึกจริงๆ

เวลาที่ฟังธรรมต้องเคารพในธรรม ในเหตุในผล อย่าเอาบุคคลขึ้นมาปิดกั้นการที่จะเข้าใจธรรมว่า คนนี้กำลังพูดในสิ่งที่ตรงกันข้ามในสิ่งที่ได้ยินได้ฟังมา หรือว่าผู้ที่เป็นที่เคารพ เป็นครูอาจารย์

ตอนที่กลับจากโคลัมโบก็ปรากฏว่า มีปฏิกริยาย่อยๆ เพราะเหตุว่าชาวโคลัมโบเองรักเคารพครูอาจารย์ เพราะฉะนั้นเมื่อได้ฟังธรรม ไม่ทราบจะตัดสินใจอย่างไร

ลำบากใจแล้ว และเท่าที่ได้ฟังมา ได้ยินมาว่าชาวศรีลังกาไม่พอใจที่ชาวศรีลังกาคนหนึ่งกล่าวว่า อาจารย์ของตนนั้นผิดพลาดไปแล้ว

ก็แสดงให้เห็นว่า ธรรมที่เป็นแนวที่ตรงไป ถ้าคนนั้นเป็นคนที่เคารพในธรรมจริงๆ จะไม่กระทบกระเทือน คือไม่เกิดอกุศล ครูอาจารย์ที่จะเคารพก็เคารพในฐานะในครูอาจารย์ แต่สูงที่สุดก็คือเหตุผลในพระธรรมวินัยซึ่งจะต้องศึกษาและปฏิบัติให้ตรง ต้องเคารพในพระธรรมยิ่งกว่าสิ่งอื่น แต่ก็ไม่ใช่จะขาดการเคารพส่วนตัวในครูอาจารย์

ธรรมก็เป็นเรื่องจริง เรื่องตรง ซึ่งต้องตรงกับธรรม ส่วนปฏิกิริยาอะไรจะเป็นอย่างไร มีผลมากน้อยแค่ไหน ก็เป็นเรื่องที่ช่วยไม่ได้ แต่ถ้าทำอย่างนินมวลง ด้วยความคุ้นเคยสนิทสนม เป็นที่รักใคร่ ก็ย่อมจะผ่อนหนักให้เป็นเบาได้ เพราะว่าคนเราถ้าชอบอภัยต่อกัน หรือว่ามีความเข้าใจกันในเรื่องอื่น ก็ย่อมจะผ่อนนำที่จะรับฟังมากกว่า

เพราะฉะนั้นการประพฤติ ความเป็นอยู่ในชีวิตประจำวันเป็นส่วนหนึ่งที่จะทำให้ได้ผลมากหรือได้ผลน้อยในการเผยแพร่พระธรรม ซึ่งจะต้องคำนึงถึงประเพณีและวัฒนธรรมของเขาด้วย ดังนั้นจึงเป็นการยาก

เพราะฉะนั้นถ้าจะถามว่า สรุปผลได้ประโยชน์มากน้อยแค่ไหน ก็เป็นเรื่องที่ว่าชาวศรีลังกาก็ได้ยินได้ฟังการศึกษาพระอภิธรรมในอีกลักษณะหนึ่ง คือ ในชีวิตประจำวันซึ่งตรงกับในพระไตรปิฎก และแม้แต่การปฏิบัติ การเจริญสติปัฏฐานก็เป็นการอบรมเพิ่มพูนปัญญาตามที่ทรงแสดงไว้ แต่ว่าจะมีใครเข้าใจได้มากน้อยเท่าไร นั่นก็เป็นเรื่องที่ต้องคิดถึงจำนวนของผู้มีปัญหา กับจำนวนของผู้รักเคารพในครูอาจารย์ และจำนวนของผู้ที่ไม่ยอมรับฟังความคิดเห็นใหม่ๆ หรือแนวใหม่

เพราะฉะนั้นเหมือนกัน ไม่ว่าที่นี้ หรือที่โน่น หรือที่ไหน

สำหรับการสนทนาธรรมส่วนใหญ่นักกับพระภิกษุที่โน่น คือ ท่านธัมมธโร และท่านเจตนันทะและท่านสามเณรสุนทโร ส่วนใหญ่ที่ไปคราวนี้เป็นเรื่องสมถะกับวิปัสสนา ซึ่งท่านก็รู้สึกปลื้มใจที่ท่านได้แง่คิดใหม่ๆ ซึ่งทำให้เข้าใจละเอียดขึ้นในสมถะและในวิปัสสนา

เพราะว่าส่วนใหญ่แล้ว ถ้าคนพูดว่าวิปัสสนา แล้วปรากฏว่าข้อปฏิบัติไม่ตรงตามมหาสติปัฏฐาน เขาจะกล่าวว่า ไม่ใช่วิปัสสนาแต่เป็นสมถะ แต่ที่จริงแล้วไม่ใช่แม้

สมณะชาวศรีลังกาเองที่นิยมมาก คืออานาปานสติ ทั่วโลกไม่ได้คำนึงถึงว่าเป็นอารมณ์ที่ละเอียดมากสำหรับมหาบุรุษ ในกายานุปัสสนาสติปัฏฐาน อานาปานสติละเอียดที่สุด เพราะฉะนั้นเวลาที่ต้องการเพียงจะทำให้จิตจดจ้องที่ลมหายใจ สงบหรือความต้องการมีอยู่ขณะใด ขณะนั้นไม่สงบ จะสงบได้อย่างไร เพราะกำลังต้องการ แล้วเวลาที่จดจ้องมากขึ้นๆ เข้าใจว่าตัวเองเป็นสมาธิ เพราะฉะนั้น พอคนอื่นมาหาหรือมาขัดข้องไม่ให้ทำสมาธิต่อไป ก็เกิดความไม่พอใจ นั่นหรือคือสงบ นั่นหรือคือการเจริญความสงบ ขณะที่ไม่พอใจปรากฏ ก็รู้แล้วว่าไม่สงบ แล้วเวลาที่มีปรากฏการณ์ประหลาดดูเหมือนลอยขึ้นไป ตกลงมา มีตัวออกไปข้างนอกนั้น นั่งจ้องรูปที่กำลังนั่งอยู่ เกิดแต่ความสงสัยว่า นี่อะไร เกิดขึ้นได้อย่างไร ขณะที่สงสัยนั่นหรือคือความสงบ ไม่มีลักษณะของความสงบ ตั้งแต่ต้นจนถึงที่สุด แต่ก็เข้าใจว่าตัวเองเจริญสมถภาวนา

ถ้าไม่อบรมเจริญความสงบในชีวิตประจำวันแล้ว จะไม่มีเหตุปัจจัยที่จะให้สงบได้เลย ความสงบที่แท้จริงขณะที่ประสพกับสิ่งที่ไม่พอใจ สงบได้ไหม ไม่ได้ นั่นไม่ใช่ความสงบ ไม่รู้ลักษณะของความสงบ แต่คนที่อบรมเจริญความสงบจริงๆ จะเป็นเมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา หรืออารมณ์ของสมณะอื่นใดก็ตาม เมื่อประสพกับสิ่งที่ไม่พอใจก็สงบ เพราะรู้ลักษณะของความสงบว่า ไม่ใช่ขณะที่เป็นโลภะ หรือขณะที่เป็นโทสะ นั่นก็อย่างหนึ่ง เวลาประสพกับสิ่งที่พอใจ สงบไหม เมื่อไม่สามารถที่จะรู้ลักษณะที่ชัดเจนของความสงบ แล้วก็ไปทำเพียงสมาธิ ขณะนั้นไม่ได้มีความสงบในจิตใจเลย

ถ้าเป็นความสงบจริงๆ ประสพกับสิ่งที่ไม่พอใจก็สงบได้ เวลาประสพกับสิ่งที่พอใจก็สงบได้ ถ้าจะเจริญสมถภาวนาแล้วก็ต้องมหากุศลญาณสัมปยุตต์เท่านั้น ท่านก็สามารถจะกระทำได้ด้วยมหากุศลญาณวิปยุตต์ ไม่ประกอบด้วยปัญญา ศीलก็สามารถที่จะรักษาได้ด้วยมหากุศลที่ไม่ประกอบด้วยปัญญา แต่ถ้าจะเจริญความสงบให้ยิ่งขึ้นแล้วไม่รู้ลักษณะของความสงบ ไม่ประกอบด้วยปัญญาในขั้นต้นแล้วละก็ ไม่สามารถที่จะเจริญความสงบได้

เพราะฉะนั้นเวลาประสพกับสิ่งที่ไม่พอใจจึงเป็นโทสะ ไม่สงบ เวลาประสพกับสิ่งที่พอใจจึงเป็นโลภะ ไม่สงบ แต่ผู้ที่อบรมเจริญความสงบจริงๆ เข้าใจลักษณะของขันติ ความอดทน เวลาประสพกับสิ่งที่ไม่พอใจ ความอดทนอยู่ที่ไหน ถ้าความอดทนอยู่ที่นั่น

กุศลจิตเกิด ที่นั่นสงบ ไม่เป็นโทสะ เวลาประสบกับสิ่งที่พอใจ ชนติ ความอดทนอยู่ที่ไหน อดทนที่จะไม่เกิดโลภะ ที่จะไม่พอใจในสิ่งที่น่าพอใจ นั่นคือความสงบ

เพราะฉะนั้นถ้าไม่สังเกต เวลาที่ท่านเป็นกุศลจิต สงบจากโลภะ จากโทสะ จึงให้ได้ ไม่มีความติดข้องในวัตถุนั้นจึงสละได้ ไม่มีความโกรธในบุคคลผู้รับจึงให้บุคคลนั้นได้ ถ้าเข้าใจลักษณะสภาพของจิตที่สงบในขณะที่ให้ทาน จาคานุสสติ เป็นสมถภาวนา ระลึกถึงความสงบจากกิเลส

เพราะฉะนั้นอารมณ์ของสมถภาวนา ไม่ใช่ทานานุสสติ แต่เป็นจาคานุสสติ ถ้าเพียงการระลึกถึงทาน บางครั้งไม่สงบเพราะเกิดเสียดาย ไซ้ไหม มีไหม ให้ทานไปแล้ว นึกขึ้นมาแทนที่จะสงบ จิตผ่องใสที่ได้สามารถสละสิ่งนั้นให้บุคคลอื่นได้ หรือสละเพื่อประโยชน์สุขได้ เพราะเหตุว่าเพียงการให้วัตถุก็ยุ่งยาก ไม่ใช่จะให้ได้ง่ายๆเลย ในวันนี้ก็ลองคิดดูก็แล้วกันว่า มีอะไรยากที่จะให้บ้าง ก็ต้องมี ไซ้ไหม ให้สิ่งที่ให้ได้ แต่สิ่งที่ให้ไม่ได้ก็ยุ่งยากที่จะให้ เพราะฉะนั้นแม้การให้วัตถุก็ยุ่งยาก การที่จะสละกิเลสออกไปที่จะให้จิตผ่องใสก็ต้องยากขึ้น

เพราะฉะนั้นถ้าประกอบด้วยปัญญาที่ระลึกถึงสภาพความสงบของจิต และคุณของจาคะ คือความสามารถที่จะผ่องใสสละโลภะ โทสะ โมหะได้ จิตขณะนั้นสงบได้ เพราะเหตุว่าระลึกถึงสภาพของจิตที่เป็นกุศล

ด้วยเหตุนี้การระลึกถึงทานที่เป็นอนุสติที่จะทำให้จิตสงบ จึงไม่ใช่ทานานุสสติ แต่เป็นจาคานุสสติ

เพราะฉะนั้นเรื่องของความสงบเป็นเรื่องละเอียดมาก ซึ่งเมื่อคนฟัง ฟังแล้วทราบได้ว่าแสนยาก แม้แต่จะสงบ ไม่ต้องให้เกิดปัญญาที่จะละกิเลสเป็นสมุจเฉท เพียงกุศลขั้นที่จะให้สงบก็ต้องต้องเข้าใจจริงๆ ถ้ามีฉะนั้นแล้วก็ไม่ใช่การเจริญความสงบเลย ผลก็คือว่า ปรากฏลักษณะความประหลาดอัศจรรย์ซึ่งตื่นเต้นและไม่เข้าใจว่า เกิดลอยขึ้นไปได้อย่างไร ตัวมานั่งจ้องตัวเองได้อย่างไร ขณะที่เต็มไปด้วยความสงสัยนั้นหาใช่ความสงบไม่

เพราะฉะนั้นเรื่องของสมถภาวนา อย่าได้พูดว่า ถ้าใครปฏิบัติวิปัสสนาผิดแล้วละก็เป็นสมถะ เพราะสมถะก็ไม่ใช่

ถ. ผมอยากเรียนถามอาจารย์ว่า การถามปัญหาของของชาวศรีลังกา ส่วนใหญ่ถามเรื่องปริยัติหรือเรื่องการปฏิบัติเป็นส่วนใหญ่

ส. ทั้ง ๒ อย่าง ปริยัติก็มี ปฏิบัติก็มี ตั้งแต่ขั้นศีลธรรมเรื่อยไปจนกระทั่งถึงขั้นปฏิบัติ

ถ. ผมอยากจะทราบว่า ชาวศรีลังกาเข้าใจเรื่องปริยัติถูกต้องดีหรือเปล่า แล้วเรื่องการปฏิบัติเขาเข้าใจถูกต้องดีหรือเปล่า

ส. สำหรับความรู้ทางตำรับตำรา ชาวลังกาเก่งมากทีเดียว หนังสือที่ชาวลังกาค้นคว้าและจัดพิมพ์เขียนขึ้น เป็นหนังสือที่แสดงถึงการศึกษา การค้นคว้าทางตำรับตำรา ทางวิชาการจริง ๆ แต่ว่าในการไปครั้งนี้ ก็จะสังเกตได้จากการที่เมื่อได้ตอบปัญหาธรรม ปรากฏว่าชาวลังกาเข้าใจว่าสูงมาก เหมือนกับขณะนี้ที่ได้ฟังเรื่องของทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจ แม้แต่ทางวิญญู บางคนก็บอกว่าสูงมาก ลืมคิดว่าเป็นสภาพธรรมที่ปรากฏตามปกติตามความเป็นจริงในชีวิตประจำวัน

เพราะฉะนั้นการศึกษาพระอภิธรรมที่จะให้ได้ผลจริงๆ ต้องเป็นการเข้าใจพระอภิธรรม ไม่ใช่เป็นแต่เพียงจำได้ว่า จิตมีกี่ดวง และแบ่งเป็นประเภทเท่าไร ประกอบด้วยเจตสิกอะไรบ้าง ถ้าเป็นอย่างนั้นแล้วละก็ อภิธรรมก็อยู่เพียงในหนังสือ เป็นตำรับตำราเท่านั้น

เพราะฉะนั้นในการตอบปัญหาที่ประเทศศรีลังกา ก็จะโน้มไปถึงสภาพธรรมที่กำลังปรากฏตามปกติตามความเป็นจริง เพราะนั่นเป็นอภิธรรมจริงๆ เป็นสภาพธรรมที่เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล ไม่ใช่ตัวตน แล้วก็สามารถที่จะระลึก รู้ลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏ จนกระทั่งสามารถที่จะประจักษ์แจ้งในสภาพที่ไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตาได้ แต่ว่าในขั้นต้นนั้นก็ต้องเข้าใจลักษณะของสติขั้นสติปัฏฐานเสียก่อน ถ้าไม่มีความเข้าใจลักษณะของสติขั้นสติปัฏฐาน ความเข้าใจอภิธรรมก็ไม่ละเอียด แล้วก็ไม่ได้ด้วยว่า แท้ที่จริงแล้วสภาพธรรมที่เป็นอภิธรรม หมายความว่าถึงขณะนี้ที่กำลังปรากฏทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจ เป็นอภิธรรม เพราะไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล ไม่ใช่ตัวตน

เพราะฉะนั้นชาวศรีลังกาเองพอได้ศึกษาพระอภิธรรมในแนวใหม่อย่างนี้ ก็กล่าวว่าสูงมาก

ถ. เมื่อชาวศรีลังกาได้กล่าวว่า เป็นธรรมที่สูงมาก ก็แสดงว่าการไปครั้งนี้ของอาจารย์เป็นความพอใจของชาวศรีลังกา แต่โดยนัยเดียวกันถ้าเขากล่าวว่า สูงมากก็เป็นเพียงความพอใจ แต่ที่นี้ความเข้าใจของเขาจะมากน้อยแค่ไหน

ส. ที่กล่าวว่าสูงมากก็ต้องตามระดับขั้นด้วย เพราะเหตุว่าท่านที่ไม่พอใจขึ้นถึงธรรมขั้นสูงก็กล่าวว่าสูงไป ส่วนท่านที่มีความพอใจที่ได้รับฟังธรรมที่ไม่เคยได้ยินได้ฟังมาก่อน และเป็นสิ่งที่ทำให้เข้าใจสภาพธรรมชัดเจนยิ่งขึ้น ท่านเหล่านั้นก็พอใจ เพราะฉะนั้นก็แสดงว่าตามอัธยาศัยที่ต่างกัน

สำหรับท่านที่พอใจธรรมขั้นศีลธรรมเบื้องต้นก็รู้สึกที่สูงไป แต่สำหรับท่านที่ต้องการเข้าใจสภาพธรรมให้ชัดเจนลึกซึ้งขึ้นก็พอใจ

ถ. และที่อาจารย์ว่า ชาวศรีลังกาศึกษาธรรมมาก ผมก็อยากจะถามว่า เขาหนักไปในปิฎกไหน พระวินัยปิฎก พระสุตตันตปิฎก พระอภิธรรมปิฎก

ส. เท่าที่อ่านก็รู้สึกว่า เป็นพระอภิธรรมปิฎกกับพระสุตตันตปิฎก เพราะเหตุว่าพระวินัยปิฎกก็อาจจะมีแจ่มแจ้งอยู่แล้วในพระวินัยปิฎกแล้วโดยตลอด และเป็นที่เข้าใจกันอยู่ว่า เป็นการศึกษาโดยตรงของพระภิกษุสงฆ์มากกว่าข้อประพฤติปฏิบัติของฆราวาส เพราะฉะนั้นหนังสือส่วนใหญ่ก็เป็นเรื่องของพระสูตรและพระอภิธรรม นอกจากนั้นก็ยังมีประวัติต่างๆ ที่เขาศึกษาค้นคว้ามามากทีเดียว นับว่าสนใจจริงๆ แต่ว่าไม่ได้เจริญสติปัฏฐานเป็นปกติในชีวิตประจำวัน เพราะฉะนั้น คิดว่าธรรมที่ได้ศึกษานั้นก็เป็นทางวิชาการที่เป็นด้านความรู้ทางตำรับตำราเท่านั้น

ถ. พระพุทธศาสนาในโลกปัจจุบันนี้ ก็มี ๒ ยาน คือ หินยานและมหายาน ชาวศรีลังกาเป็นยานประเภทไหน

ส. หินยานหรือเถรวาท และเขาเองก็ไม่รู้จักเมืองไทย พอเขาถามว่า พระพุทธศาสนาที่เมืองไทยเป็นเถรวาทหรือมหายาน เขาไม่รู้จักของเราว่า เป็นเถรวาท เพราะเขาเข้าใจว่าของเขาเป็นเถรวาท เป็นหินยาน เพราะฉะนั้นในไทยเขาไม่ทราบ

เป็นแถวาทหรือมหายาน ก็ได้ชี้แจงให้ทราบว่า ของเราก็เหมือนของเขา คือว่าเป็นแถวาท เป็นหินยาน ไม่ใช่มหายาน

สำหรับปัญหาธรรมที่มีผู้ถามที่ศรีลังกา เริ่มตั้งแต่เรื่องของสภาพธรรมที่เป็น อภิธรรมที่ปรากฏตามปกติไปจนกระทั่งถึงขั้นที่จะเป็นสติที่จะระลึกถึงลักษณะของสภาพ ธรรมที่ปรากฏ แต่ก็เป็นเรื่องที่ยากหน่อย เพราะเหตุว่าเพียงเวลาเดือนกว่าเท่านั้นเอง ในการที่จะให้เข้าใจถึงการเจริญสติปัฏฐานเป็นปกติในชีวิตประจำวัน ก็ต้องเข้าใจเรื่อง ของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจเป็น เบื้องต้นก่อน และสำหรับสติปัฏฐานจะเห็นได้ว่า แม้จะได้ฟังกันมานานหลายปี บาง ท่านก็ถึง ๗ ปี ๑๐ ปี ต่างก็กล่าวว่าในตอนแรกๆดูเหมือนเข้าใจแล้ว แต่พอยิ่งฟังก็ได้ เข้าใจเพิ่มขึ้นว่า ที่ฟังมาก่อนยังไม่ใช่ความเข้าใจที่ชัดเจนจริงๆ แต่ว่าความเข้าใจก็ ค่อยๆเพิ่มขึ้นทีละเล็กทีละน้อย กว่าที่จะเป็นสติปัฏฐานจริงๆ หรือกว่าจะระลึกตรงสภาพ ธรรมที่กำลังปรากฏจริงๆ นี่ก็เป็นสิ่งที่ยาก คือ ต้องเป็นการสะสมปัญญาทีละเล็กทีละ น้อยจนกว่าจะเป็นปัญญาที่สามารถเป็นปัจจัยให้สัมมาสติเกิดขึ้นระลึกถึงลักษณะของ สภาพธรรมที่กำลังปรากฏในขณะนี้ได้ตามความเป็นจริงด้วย คือ ต้องในขณะนี้ที่กำลัง ปรากฏตามความเป็นจริง

